

SKEIV JOURNALISTIKK SIDEN 1991

BLIKK

” Har du en
vagina så må
du bruke det

**MOONCHILD
SANELLY**

TORI WRÅNES
Lesbisk driv

Ulrik Frost
**MONOGAM ETTER
MYE OM OG MENN**

**FASCISMENS
HOMOFOBE
HISTORIE**

NR 1 • 2025 KR 129

TIDSAM 5295-01

7 388629 512901

RETURVECKA 11

LESBISK DRIVKRAFT

Kunstner Tori Wrånes snakker om hund, katt og mus – og hva som driver henne.

Tekst: Nora Sæter.

– Det at jeg er lesbisk er en viktig drivkraft i mitt kunstnerskap. Jeg opplever at jeg har forståelse og empati for mennesker som ikke følger strømmen, forteller Toril Wrånes til Blikk.

FOTO: MIKKEL NICALINDEN

Tori Wrånes (46)
Fra: Kristiansand
Bor: Oslo
Aktuell: Årets festspill-kunstner i Bergen

ÅRET ER 2010. Tori Wrånes står på scenen i Børre Sæthres festspillutstilling i Harstad. Hun har mørkt hår og rosa silkedrakt på. Ryggen er beskyttet av piler. Øynene er kledd i kritthvite linser som hindrer utsyn. Det er som om hun står der hjelpeløs og alene.

Med sin lyseste stemme synger hun: *Take me down to the paradise city, where the grass is green and the girls are pretty.* (Guns'n'Roses – «Paradise City», 1987 red.anm)

Først mange år senere skal hun innse hva hennes eget verk, «No Name», har handlet om.

– Når jeg ser tilbake, tenker jeg at jeg jobba mye fra underbevisstheten, og at arbeidet handlet om en lengsel etter å bli forstått på et dypere plan.

Det skeive vateret

Det er høyt under taket på Wrånes' atelier i tårnet på Økern i Oslo. På veggen henger et stort bilde fra et samarbeid med transaktivister i Bogota, det ligger masker med fire øyne på en arbeidsbenk og fra taket henger noe som ligner blodrøde kjøttstykker – kostymer fra performansen «*GARDEN of LEFTHAND*» (2022), innser jeg senere.

– Det at jeg er lesbisk er en viktig drivkraft i mitt kunstnerskap. Jeg opplever at jeg har forståelse og empati for mennesker som ikke følger strømmen. Og det utenforskapet deles av mange, ikke bare oss skeive. Jeg tror *alle* har en lengsel i seg.

Wrånes har markert seg som en av landets mest innflytelsesrike samtidskunstnere. Gjennom lydinstallasjon, skulptur, sang og performance, iscenesetter multikunstneren lekne fantasiverdener bebodd av skikkelser som gjerne er kjønnsløse og aldersløse, men også varme og omsorgsfulle. Gjennom drømmende scenografi og bisarre masker, utforsker hun sårbarhet, fellesskap, råskap og eksistens.

Jeg opplever at det er en magi i å være lesbisk.

Tori Wrånes

– Jeg har et verk som jeg aldri har fått vist, som jeg liker så sykt godt.

Wrånes ser seg rundt i rommet.

– Det er et påkjørt vater. Jeg jobbet på Bru i Stavanger på en gård, og han som bodde på gården hadde kjørt traktoren sin over et stort vater i metall, sånn at det ble helt skeivt, forteller hun.

Vaterbobla får man likevel på midten, selv om metallet er bøyd helt sånn organisk, ifølge kunstneren. En gang leverte hun det inn et sted, som et slags selvportrett.

– Det er så fint, sånn når det kommer til identitet og bare det å finnes i verden. Det er jo ingenting som er helt rett. Alt er organisk.

Mest pattedyr

Da Wrånes var gravid, synes hun det var rart å måtte si til folk at «Jeg er gravid». På samme måte føles det snodig å skulle fortelle andre at hun liker damer. Noen ganger skulle hun ønske at hun hadde en tatovering i panna hvor det sto «LESBISK».

Sammen reflekterer vi over en mulig felles skeiv opplevelse; dualiteten i at man vil bli sett på som skeiv fordi det er en vesentlig del av den man er, noe som en gjerne er stolt av, samtidig som man vil slippe å *bare* være det.

– Det er få streite som sier «Hei, jeg er streit!» Skeiv er jo en identitet jeg vil ha, men man vil også være et menneske, og det finnes de som kanskje ikke har like stor åpenhet for at du fortsatt er det samme mennesket når du samtidig er skeiv.

Hun forsøker å være bevisst på å ikke ta så mye ansvar for dem som ikke tolererer det skeive.

– Jeg slutter fred med meg selv i at jeg ikke er ond, selv om jeg sårer andre ved å være meg selv. Og at jeg ikke kan annet enn å gi livet en sjans.

– Til syvende og sist så er vi levende dyr. Vi er jo pattedyr alle sammen, roper kunstneren.

Ufrivillig skeiv trollkamp

Da hun stilte ut på Gøteborg Kunstmuseum i 2019, ble «queerness» for første gang brukt i en presentasjonstekst om kunsten hennes. I en av anmeldelsene av utstillingen sto det noe sånt →

1.

2.

1. I alpine i Bolzano, Italia i 2015, lagde Wrånes en lydløype i en skiheis. Publikum satt på den ene siden og musikere på den andre, og langs løypa var det utplassert pauker, alpehorn, en sanger i et tre, og under heisen var kuene utstyrt med 12 tonestemte bjeller.

2. Performansen «GARDEN of LEFT-HAND» var et bestillingsverk til Lilith Performance Studio i 2022. Publikum sto på utsiden og tittet inn i en gigantisk mage. Performansen varte i 3 timer og Wrånes improviserte sang gjennom hele forestillingen.

3. «EKKO FJES», konsert i samarbeid med Joar Renolen på Vega Scene, København i 2020.

4. Performance i samarbeid med Hanne Kolstø på Den Frie, i København 2011. I den ene hånden har Wrånes en kontroll som hun kan skru opp og ned bålet styrke.

5. Performance i samarbeid med Christian Henie i Børre Sæthres festspillutstilling i Harstad 2010.

FOTO: HANNE KOLSTØ.

3.

FOTO: FRIDA GREGERS.

5.

FOTO: MIRIAM HALE.

4.

som «Klarer Tori Wrånes' queer-feministiske trollkamp å knuse patriarkatet?».

Wrånes ler høyt når hun forteller om det.

– «Queerness» er jo egentlig helt naturlig å si om mitt kunstnerskap, men den personen har sett utstillinga, med brillene av den teksten på seg, til og med innlemmet patriarkatet, så jeg lurte på hva som hadde blitt skrevet dersom det ikke hadde stått «queerness» i den teksten, spør hun.

I 2015 plasserte hun en rekke skapninger i en skiheis i de italienske alpene i Bolzano. De er utstyrt med ulike blåseinstrumenter og nedenfor heisen synger et kor. Også her har noen beskrevet at «det sitter noen skeive troll i heisen».

Men Wrånes har aldri sagt at trollene er skeive, heller ikke at de er troll.

– Det er jo mange institusjoner som forsøker å inkludere og styrke mangfoldet, og det er viktig, men det oppleves noen ganger mer som posing for å vise at de representerer mangfold, enn faktisk å gå i dybden av det. For meg oppleves det som ekskludering. At verket låses og du lukker noen ute.

Hver gang vi snakker om det å være skeiv, vender Wrånes tilbake til at det ikke bare handler om skeivhet, men om det å *eksistere*. Det er nesten en berøringsangst i det.

– Jeg opplever at det er en magi i å være lesbisk. Men det er mitt privatliv. Når jeg lager kunst så gir jeg det til et universelt publikum, og gir dem muligheten til å lese inn seg selv i verkene. Til syvende og sist handler det om å være menneske uansett legning, funksjonalitet, religion, alder, størrelse og fødested.

Internasjonal suksess

De siste årene har Wrånes hatt enorm internasjonal suksess og levert verk til både Thailandbiennalen, Lagosbiennalen i Nigeria og Colombobiennalen i

Det er få streite som sier «Hei, jeg er streit!»

Tori Wrånes

Sri Lanka, men siden i fjor har kunstneren, for første gang på lenge, hatt flere store ting på gang hjemme i Norge.

– Da jeg gjorde «Hot Pocket» (2017) på Nasjonalmuseet, så følte jeg at det var det bryllupet jeg får i livet, men nå føler jeg litt at det er et nytt bryllup, ler Wrånes.

I fjor viste kunstneren danseforestillingen «RETRO KATT», som er et samarbeid med dansekompaniet Carte Blanche og Festspillene i Bergen. På scenen kunne publikum se dansende lopper som lever i en stor pulserende katt, hvor kattens bakende blir en syngende portal inn til en av Wrånes mange mystiske univers.

– I Retro Katt handlet det om maktforholdet mellom katt og hund. Så nå tenkte jeg å brette ut systemet med en mus. Katt, hund og mus. Det er ikke lenger bare en kniv og en gaffel, det er også en spork!

Senere i år har hun også æren av å være festspillkunstner i Bergen.

Venner for livet

Wrånes er oppvokst på Sørlandet med få skeive forbilder. Derfor er hun ekstra takknemlig for de som var det, som Kristin Evensen, en kunstner og DJ fra Kristiansand som gikk på kunstakademiet ti år før henne.

– Jeg husker meg og min kompis Olav Benestvedt fikk komme hjem til henne og hun spilte plater for oss, introduserte oss til Nina Hagen og Claus Nomi. Det var så fint og viktig.

Under kjøttkostymene i taket reflekterer festspillkunstneren over betydningen av gode venner når man skal finne ut hvem man selv er.

– Vennskap gjør at ting faller på plass innvendig, ikke nødvendigvis et skeivt fellesskap, men et fellesskap hvor man kan ha dypere samtaler fordi man vet hvem hverandre er.

I NRK-serien «Et kunstnerliv» deler Wrånes en episode med kunstner Sandra Mujinga, hvor vi får et innblikk i begges kunstnerskap og tenkemåter. I episoden leser en tydelig rørt Wrånes høyt fra en søknad til et kunstopphold i New York. Hun søker etter et fellesskap som er mer åpent enn hjemme i Norge.

FOTO: JOSH RAYMOND.

➤ Tori Wrånes som troll synger inn i halen sin, og stemmen kommer ut av en kampestein som pendler frem og tilbake over hodet hennes. Fra performansen «STONE and SINGER» (2019).

Ikke ulikt den søken som den unge Wrånes spilte ut i Harstad i 2010.

– *Fant du fellesskapet?*

– Ja, jeg vil si det.

– Det var sykt deilig å komme dit av mange grunner. Det var så deilig å bare kle seg akkurat som jeg ville. Vi er jo skulpturer, og jeg kjente meg så hjemme. Det viser godt en frihetsfølelse som handler om det blikket, å slippe å forholde meg til det blikket du får på gaten i Norge.

Ut av balanse

På et tidspunkt kaller også Wrånes meg for en skulptur, hvilket kjennes ut som århundrets kompliment. For Wrånes er vi alle pulserende skulpturer.

– *Hva er det du søker i dag?*

– Jeg søker nok en slags dynamikk og rytme som er i balanse, og for å få den i balanse så må den ut av balanse, slik at det er til å stole på. Ideen om det flytende i stedet for det separerte og adskilte kommer jeg ofte tilbake til. Jeg tror kunst kan være livsrendrende, og det er nok drivkraften i alt jeg gjør.

For i Wrånes kunst ligger også et håp. I hennes parallelle verdener finnes noe universelt og kjærlig, hvor det ukjente og rare blir noe man er nysgjerrig på og vil omfavne. En medmenneskelighet vi kanskje trenger i dag?

– Det er kanskje derfor jeg nytter arbeidet mitt til noe eksistensielt før skeivt, for skeivt er en del av det. Alle går inn i fantasien på egenhånd med ulikt utgangspunkt. **B**